

Білень А.І.

курсант 31 групи

ФПФПМГБ

Науковий керівник:

доцент кафедри

кримінології та кримінально-

виконавчого права НАВС,

кандидат юридичних наук

Расюк Е.В.

КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ДЕТЕРМІНАНТИ СІМЕЙНО-ПОБУТОВИХ НАСИЛЬНИЦЬКИХ ЗЛОЧИНІВ

На даному етапі розвитку нашої держави України, її сучасний соціально-економічний, політичний та культурний стан характеризується покращенням від моменту здобуття незалежності. Та водночас в суспільстві залишається чимало невирішених проблем, що накопичувались роками, внаслідок тривалих, руйнівних процесів що породжувались реформами у владі, у культурному житті громадян. Безсумнівно я можу говорити про те, що негативні наслідки реформування політичних, ідеологічних, економічних, соціальних засад суспільства досить сильно проявляються у сімейно-побутовій сфері. Саме сім'я є дзеркалом рівня розвитку держави та по ній формується проекція ймовірного майбутнього найважливіших суспільних інститутів держави. На мою думку сімейно-побутова сфера відбиває внутрішній стан суспільства.

Не буде хибним твердження про те, що саме сімейна сфера знаходиться в кризовому стані. На фоні несприятливої демографічної ситуації спостерігається погіршення рівня та якості життя української родини, що суттєво обмежує її можливості по реалізації природних і соціальних функцій. Сімейно-побутова сфера стала сприятливим середовищем для розвитку і розповсюдження соціальної дезорганізації і паразитизму, алкоголізації і деморалізації, насильницької субкультури та антигромадських настанов певної частини населення. Причиною цього, на мою думку, в певній мірі є консерватизм, обмеженість соціального контролю населення. Саме ці, та ряд інших чинників сприяють погіршенню морально-психологічного клімату і поширенню конфліктів у сім'ї. За офіційними даними Міністерства внутрішніх справ України тут традиційно вчиняється близько 1/3 умисних вбивств і тяжких тілесних ушкоджень. При чому останнім часом існує небезпечна тенденція до зростання динаміки тяжких та особливо тяжких злочинів проти життя й здоров'я особи. У середині сім'ї, що б здавалось у найближчому, найтеплішому колі людей, виникають такі поняття як жертва та злочинець. І тому, вважаю, що доцільним є кримінологічне дослідження проблем сімейно-побутових конфліктів, які в свою чергу нерідко закінчуються важкими пораненнями або смертю членів сім'ї.

Об'єктом дослідження правові відносини, що відбуваються у зв'язку із вчиненням насильницьких злочинів, зокрема умисних вбивств і тяжких тілесних ушкоджень, що вчиняються у сфері сімейно-побутових відносин, а також сам криміногенний конфлікт, що завершується вчиненням цих злочинів.

Систематизувавши найбільш характерні кримінологічні риси й особливості поведінки злочинців, науковці побудували їх типологічну структуру, виходячи із спрямованості поведінки винних у сімейно-побутовому конфлікті. У такий спосіб вони вирізняють алкоголізовано-імпульсивний, розпачливо-рішучий, деспотично-тиранічний та деградовано-нестійкий типи злочинців. Дана типологія становить теоретичний і практичний інтерес. Вона збагачує кримінологічні знання про особистість злочинця та деякі аспекти оперативної психології. Так, урахування характеристик окремих типів злочинців дозволить звужити коло підозрюваних при проведенні оперативно-розшукових заходів по встановленню особи, яка вчинила тяжкий насильницький злочин проти особи. Знання соціально-психологічних особливостей того чи іншого типу злочинця дозволять органам дізнання і досудового слідства більш правильно визначити лінію слідчо-процесуальних дій, встановити дійсні мотиви злочинних дій, вивчити особистість винного, з'ясувати причини й умови злочину та ін. Сконструйований типологічний образ злочинців може стати орієнтиром для встановлення так званої групи ризику і найбільш ефективного та диференційованого підходу при організації подальшої попереджувальної роботи. Зрештою, тому чи іншому типу злочинців відповідає певна категорія потерпілих.

Аналіз системи детермінант сімейно-побутових тяжких насильницьких злочинів проти особи проводився на макро-, мікро- та індивідуальному рівнях. На загальносуспільному рівні ці злочини обумовлюються тими ж криміногенними факторами, що й насильницька злочинність в цілому. Це соціально-економічні, морально-психологічні, культурно-виховні, організаційно-управлінські та сімейно-побутові протиріччя кризового характеру, що посилюють соціальну напругу і конфліктність серед населення. На мікрорівні, окрім зазначених, важлива роль у відтворенні зазначених видів злочинів належить специфічним сімейно-побутовим чинникам криміногенного характеру – сімейному неблагополуччю, сімейному насильству, алкогольним традиціям, моральній неохайності, насильницьким стереотипам поведінки у неформальних взаєминах та ін. Загалом це протиріччя між сімейно-побутовим устроєм суспільства й антигромадським побутом маргінальних груп населення.. Безпосередні причини й умови злочинної поведінки досліджувалися на індивідуальному рівні. Серед таких причин я вирізняю викривлену систему потреб і ціннісних орієнтацій, деформовану правосвідомість, антисуспільні настанови злочинців, паразитичний спосіб життя, негативний вплив найближчого сімейно-побутового оточення. До умов відношу – зловживання

спиртними напоями, емоційну нестійкість винних, перебування під час вчинення злочину у стані алкогольного сп'яніння.

Комплекс попереджувальних заходів пропоную здійснювати на загальносоціальному, спеціально-кримінологічному та індивідуальному рівнях, з тим щоб нейтралізувати криміногенний розвиток конфлікту на усіх рівнях суспільного життя і недопустити його переростання у вчинення тяжких насильницьких злочинів проти особи. Спеціально-кримінологічне попередження поділяється на три напрямки. Так, заходи кримінологічної профілактики покликані випередити та обмежити виникнення криміногенного середовища в сім'ї. Запобіжні заходи вживаються з тим, щоб нейтралізувати та обмежити дію криміногенного об'єкта в сім'ї. Заходи припинення спеціально-кримінологічного попередження полягають в усуненні та суттєвому обмеженні криміногенного об'єкта.

Індивідуальне попередження злочинної поведінки включає три взаємопов'язаних етапи: індивідуальну профілактику, запобігання та припинення. Такий підхід забезпечить послідовний вплив на антисуспільну поведінку окремих правопорушників з тим, щоб не допустити протиправного розв'язання конфлікту з їх боку. Заходи індивідуальної профілактики передбачають виявлення осіб, поведінка яких носить антисуспільний конфліктний характер та здійснення на них цілеспрямованого корегуюче-виховного впливу для зміни криміногенно-конфліктних тенденцій їх поведінки. Комплекс заходів запобіжного характеру спрямований проти осіб, які замислюють вчинення злочину, зовні проявляють злочинний намір у ході конфліктної взаємодії з потерпілим. Передбачається переорієнтація антисуспільної настанови правопорушника, досягнення відмови від злочинної мотивації через активне упровадження заходів переконання, допомоги, обмеження та примусу. На стадіях приготування та замаху на злочинне посягання доцільно вживати заходи припинення, котрі забезпечать своєчасне прибуття на місце події та негайне втручання у протиправне розв'язання сімейно-побутового конфлікту.

Для удосконалення попереджувальної роботи її суб'єктам, передусім, слід звернути увагу на покращення профілактично-облікової роботи для своєчасного виявлення і фіксації різновидів об'єкта попереджувального впливу. Позитивно вплинути на якість попереджувальної діяльності може закріплення індивідуальної відповідальності суб'єктів попередження за її результатами. Слід суттєво посилити оперативну взаємодію між суб'єктами попередження та налагодити чітку координацію їх діяльності. Доцільно започаткувати систему заохочень в діяльності правоохоронних органів за результатами попереджувальної роботи. Необхідно значно ширше залучати до цієї діяльності громадськість, органи місцевого самоврядування, окремих громадян.